

Rzetelne uzasadnienie wyroku sądowego jako element prawa do sądu

Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 9 marca 2023 r. w sprawie *Cupiał przeciwko Polsce* (skarga nr 67414/11)¹

1. Prawa do rzetelnego procesu nie można uznać za skuteczne, jeżeli wnioski i uwagi stron nie zostaną rzeczywiście „rozpatrzone” – tzn. właściwie zbadane przez sąd.
2. Wyroki sądów powinny zawierać odpowiednie uzasadnienie. Zakres, w jakim ten obowiązek uzasadnienia ma zastosowanie, może się różnić w zależności od charakteru orzeczenia i musi być ustalony w świetle okoliczności danej sprawy. Badając rzetelność postępowania karnego, Trybunał uznał w szczególności, że ignorując konkretną, trafną i ważną kwestię przedstawioną przez oskarżonego, sądy krajowe nie wywiązują się ze swoich obowiązków wynikających z art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka².

Agnieszka Gajda

Uniwersytet Gdański, Polska

agnieszka.gajda@ug.edu.pl

ORCID: 0000-0003-1348-174X

<https://doi.org/10.26881/gsp.2025.1.18>

Glosa

Glosowany wyrok wpisuje się w tematykę związaną z prawami człowieka. Odnosi się do sformułowanego na gruncie polskiej konstytucji prawa do sądu (art. 45 Konstytucji RP³) oraz gwarantowanego na szczeblu międzynarodowym prawa do rzetelnego procesu sądowego (art. 6 Konwencji), wskazując na znaczenie rzetelnego uzasadnienia

¹ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: ETPCz lub Trybunał) z dnia 9 marca 2023 r. w sprawie *Cupiał przeciwko Polsce*, skarga nr 67414/11, HUDOC.

² Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona z Rzymu dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.; dalej: EKPCz lub Konwencja).

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.; dalej: Konstytucja RP).

rozstrzygnięcia sprawy przez sąd. Wśród elementów tego prawa wskazuje się: 1) prawo dostępu do sądu; 2) prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej zgodnie z zasadami sprawiedliwości, jawności i dwuinstancyjności; 3) prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia bez zbędnej zwłoki; 4) prawo do odpowiedniego ukształtowania ustroju i pozycji organów rozpoznających sprawę; 5) prawo do wyegzekwowania wyroku⁴.

ETPCz, w sprawie zainicjowanej skargą D. Cupiała, zarzucił polskim sądom niezachowanie standardu odpowiedniego uzasadnienia wyroku sądowego, które mieści się w zakresie prawa do rzetelnego procesu sądowego⁵. W ocenie Trybunału sądy niewłaściwie wykazały zasadność rozstrzygnięcia o granicach przysługującej skarżącemu wolności sumienia i religii oraz przysługującego prawa do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem (art. 53 ust. 3 w zw. z art. 48 ust. 1 Konstytucji RP).

Stan faktyczny, na podstawie którego zapadł wyrok, przedstawiał się następująco. W dniu 27 października 2006 r. do prokuratury wpłynął wniosek żony skarżącego o wszczęcie postępowania w sprawie znęcania się psychicznego nad nią i trójką ich dzieci. Chodziło o stosowanie nadmiernych praktyk religijnych, którym skarżący poddawał rodzinę. Od końca 2005 r. małżeństwo było w trakcie postępowania rozwodowego. Stawiane skarżącemu zarzuty zostały potwierdzone w przedstawionych przez żonę opiniach psychologa oraz pedagoga szkolnego, a następnie w opinii biegłego psychologa zleconej przez prokuratora. Wynikało z nich, że skarżący poddawał swoje dzieci szkodliwym praktykom religijnym, a one same wykazywały oznaki zaburzeń emocjonalnych, charakterystycznych dla ofiar przemocy psychicznej. W dniu 26 marca 2007 r. skarżącemu przedstawiono zarzut znęcania się nad osobami najbliższymi (tj. czyn z art. 207 § 1 kodeksu karnego⁶).

W toku postępowania sąd pierwszej instancji uzyskał kilka opinii dotyczących dzieci (wszystkie zostały sporządzone przez jedną biegłą psycholog) oraz przeprowadził dowód z zeznań wielu świadków. Najstarsza córka skarżącego złożyła zeznania na korzyść skarżącego, jednoznacznie stwierdzając m.in., że ojciec nigdy nie znęcał się nad dziećmi i zawsze był gotów udzielać im wsparcia. Po uzyskaniu pełnoletności, już podczas procesu, dobrowolnie zamieszkała w ojcem.

W trakcie postępowania skarżący wniósł o wyłączenie z materiału dowodowego części opinii biegłego sporządzonej na zlecenie prokuratury, zarzucając jej brak obiektywizmu i bezstronności. Sąd pierwszej instancji nie przychylił się do tego wniosku

⁴ M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska, *Prawa człowieka i systemy ich ochrony. Zarys wykładu*, Wrocław 2014, s. 133; B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 238–239; B. Stępień-Żałucka, *Prawo do sądu [w:] System ochrony praw człowieka w RP*, red. H. Zięba-Żałucka, Rzeszów 2015, s. 50. Zob. również wyroki Trybunału Konstytucyjnego (dalej: TK): z dnia 9 czerwca 1998 r., K 28/97, OTK ZU 1998, nr 4, poz. 50; z dnia 12 marca 2002 r., P 9/01, OTK ZU 2001, nr 2A, poz. 14; z dnia 12 maja 2003 r., SK 38/02, OTK ZU 2003, nr 5A, poz. 38; z dnia 1 kwietnia 2008 r., SK 77/06, OTK ZU 2008, nr 3A, poz. 39; z dnia 3 lipca 2008 r., K 38/07, OTK ZU 2008, nr 6A, poz. 102 oraz uchwała TK z dnia 25 stycznia 1995 r., W 14/94, OTK ZU 1995, poz. 19.

⁵ Wyrok TK z dnia 16 stycznia 2006 r., SK 30/05, OTK ZU 2006, nr 1A, poz. 2.

⁶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz. U. z 2024 r., poz. 17).

oraz odmówił powołania drugiego biegłego. Skarżący nie przyznał się do winy. Wyrok rozwodowy zapadł 9 września 2008 r., zaś 22 lipca 2010 r. Sąd Rejonowy w Lublinie skazał skarżącego za psychiczne znęcanie się nad swoimi dziećmi na karę jednego roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres trzech lat. W dniu 25 lutego 2011 r. Sąd Okręgowy w Lublinie utrzymał w mocy wyrok sądu pierwszej instancji.

Skarżący, zwracając się o ochronę do ETPCz, zarzucał polskiemu sądowi, że z uwagi na szereg uchybień proceduralnych prowadzone przeciwko niemu postępowanie karne stanowiło naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji. Podniósł, że sądy nie wzięły pod uwagę głównego zagadnienia w jego sprawie, a mianowicie stanu faktycznego. Pominęły fakt, że żona groziła mu złożeniem zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa w razie odmowy wyrażenia zgody na rozwód. W toku postępowania rozwodowego twierdziła zaś, że dzieci potrzebują kontaktu z ojcem i zgodziła się na rozwód „bez orzekania o winie”. Ponadto sama od wielu lat uczestniczyła w rodzinnych praktykach religijnych, grając na gitarze i przyłączając się do wieczornych modlitw. Dopiero po nawiązaniu kolejnej relacji zaczęła postrzegać te praktyki jako znęcanie się nad dziećmi. Dodatkowo skarżący zarzucał biegłemu wydającemu opinie w sprawie stronniczość.

Trybunał w omawianym wyroku stwierdził, że prawa do rzetelnego procesu nie można uznać za skuteczne, jeżeli wnioski i uwagi stron nie zostaną rzeczywiście „rozpatrzone” – tzn. właściwie zbadane przez sąd. Oznacza to, że wyroki sądów powinny zawierać odpowiednie uzasadnienie. Polskie sądy skazały skarżącego, ponieważ jego metody wychowawcze stanowiły niebezpieczne praktyki i spowodowały szkody psychiczne u jego dzieci. Jednak zdaniem ETPCz nie odniosły się do wielu istotnych dla sprawy okoliczności, takich jak np. ocena wpływu konfliktu między małżonkami będącymi w trakcie rozwodu na oskarżenie, pojawienie się zarzutów dotyczących znęcania się dopiero po związaniu się małżonki z nowym partnerem, brak wyczerpującego wyjaśnienia powodu odrzucenia wniosku o powołanie dowodu z opinii drugiego biegłego.

Dla oceny znaczenia rzetelnego uzasadnienia wyroku w sprawie należy przypomnieć, że wskazanie przez sąd motywów rozstrzygnięcia stanowi *de facto* wyraz wykazania przez sądy występujące w postępowaniu w charakterze niezależnego arbitra motywów podjętych decyzji niejednokrotnie ograniczających prawa i wolności stron postępowania. Sąd ma bowiem władzę, by orzec o granicach korzystania z praw i wolności jednostki. Oznacza to, że uzasadnienie rozstrzygnięcia traci w takich przypadkach wyłącznie formalny charakter. Sąd, wskazując granice korzystania z przyrodzonych praw człowieka w konkretnym stanie faktycznym, w rzeczywistości określa ich treść. Uzasadnienie zatem powinno „w sposób wyczerpujący wyjaśnić wszystkie motywy rozstrzygnięcia, tak by nie można było uczynić mu zarzutu arbitralnego łamania nie tylko prawa do sądu, ale również innych praw człowieka, na straży których stoi władza sądownicza”⁷. Głosowany wyrok jest spójny z linią orzecniczą ETPCz, który wielokrot-

⁷ A. Gajda, *Rzetelne uzasadnienie wyroku sądowego w kontekście wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 9 marca 2023 r. w sprawie Cupiał przeciwko Polsce*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2023, nr 4(74), s. 158.

nie podkreślał, że „wnioski i twierdzenia dotyczące praw i wolności gwarantowanych przez Konwencję i jej Protokoły zobowiązują sądy krajowe do ich rzetelnego rozpatrzenia poprzez szczegółowe i dokładne zbadanie. W takich sprawach Trybunał bardziej rygorystycznie bada prawidłowość uzasadnienia rozstrzygnięcia sprawy, sprawdzając, czy nie jest ono »automatyczne lub stereotypowe«”⁸. Trybunał, odnosząc się zaś do wymogów stawianych uzasadnieniom wyroków wydanych przez sądy wyższej instancji, słusznie uznaje, że oddalając apelację, sąd odwoławczy może po prostu zatwierdzić uzasadnienie decyzji sądu niższej instancji. Jednak w przypadku zgłoszonych wyraźnych zastrzeżeń np. co do dopuszczalności dowodów sąd odwoławczy nie może się na nie powoływać bez udzielenia konkretnych odpowiedzi na takie zarzuty⁹.

Należy przychylić się do twierdzenia, że zadaniem Trybunału nie jest ocena dowodów z przeprowadzonych badań kryminalistycznych czy zeznań złożonych przez świadków przed sądami krajowymi, a także orzekanie o winie czy niewinności skazanego przez sądy krajowe. ETPCz może jednak dokonywać oceny, czy całe postępowanie, w tym obowiązek uzasadniania wyroków przez sądy krajowe, było zgodne z Konwencją. Podobnie Trybunał wypowiedział się już m.in. w sprawie *Carmel Saliba przeciwko Malcie*¹⁰, uznając, że chociaż art. 6 Konwencji gwarantuje prawo do sprawiedliwego procesu, to nie ustanawia zasad dotyczących dopuszczalności dowodów ani sposobu ich oceny, które w związku z tym podlegają przede wszystkim uregulowaniom prawa krajowego i sądów krajowych. Potwierdził zatem uprawnienia krajowych organów sądowych do oceny materiału dowodowego i decydowania, co jest w rozpoznawanej sprawie istotne i dopuszczalne. ETPCz przyznał jednak sobie prawo do stwierdzenia błędu co do prawa lub stanu faktycznego popełnionego przez sąd krajowy, a tym samym do naruszenia rzetelności postępowania.

Trybunał, uzasadniając naruszenie standardów z art. 6 Konwencji, uznał, że stawiane przez skarżącego przed sądami krajowymi zarzuty dotyczyły istoty prowadzonej przeciwko niemu sprawy karnej. Wymagały zatem konkretnej i jednoznacznej oceny, której nie dokonał sąd pierwszej instancji, a sąd drugiej instancji zrobił to w sposób fragmentaryczny, nie odnosząc się do zasadniczego zarzutu dotyczącego ogólnego kontekstu sprawy. ETPCz przekonująco wskazał, że sądy krajowe nie odniosły się m.in. do faktu, że po rozwodzie rodziców najstarsza córka dobrowolnie zdecydowała się zamieszkać ze skarżącym i że ustalenie to zostało zaakceptowane przez sądy krajowe, a dodatkowo polskie sądy nie zbadały zarzutu istnienia ewentualnych powiązań pomiędzy pozostałymi świadkami a skarżącym i jego byłą żoną. W związku z powyższym warto przypomnieć, że uzasadnienie wyroku ma nie tylko odpowiedzieć na pytanie o podstawę prawną rozstrzygnięcia, ale przede wszystkim wyjaśnić, dlaczego sąd podjął taką, a nie inną decyzję. Ma stanowić odzwierciedlenie procesu myślowego

⁸ *Ibidem*.

⁹ Wyroki ETPCz: z dnia 9 grudnia 1994 r. w sprawie *Ruiz Torija przeciwko Hiszpanii*, skarga nr 18390/91, HUDOC oraz z dnia 24 stycznia 2017 r. w sprawie *Paradiso i Campanelli przeciwko Włochom*, skarga nr 25358/12, HUDOC.

¹⁰ Wyrok ETPCz z dnia 29 listopada 2016 r. w sprawie *Carmel Saliba przeciwko Malcie*, skarga nr 4221/13, HUDOC, § 63–65.

i decyzyjnego zakończonego sporządzeniem sentencji orzeczenia¹¹. Stąd tak istotne jest, by uzasadnienie orzeczenia było przygotowane w sposób rzetelny i zrozumiały.

ETPCz wielokrotnie wypowiadał się na wskazany temat, a nawet sformułował wytyczne odnoszące się do stosowania art. 6 EKPCz w sprawach karnych¹². W wyroku wydanym przez Wielką Izbę w sprawie *Moreira Ferreira przeciwko Portugalii*¹³ uznał, że prawidłowe sprawowanie wymiaru sprawiedliwości wymaga, by odpowiednio określać przyczyny, na których oparte jest rozstrzygnięcie sądu. Ma to szczególnie istotne znaczenie dla stron postępowania, które powinny mieć przekonanie do tego, że sąd je wysłuchał, i w efekcie powinny zrozumieć zasadność rozstrzygnięcia i je zaakceptować. Stanowi również zabezpieczenie przed arbitralnością rozstrzygnięcia. Uzasadniona decyzja jest też istotna, by umożliwić skarżącemu efektywne skorzystanie z przysługującego mu prawa do odwołania¹⁴. Określenie przez sąd motywów, którymi się kierował, pozwala na dokonanie kontroli instancyjnej. Wprawdzie dla sądów odwoławczych ma to dalsze znaczenie, ponieważ są w stanie ocenić zasadność rozstrzygnięcia, bazując na aktach sprawy, ale dla strony postępowania jest to podstawa do wyrobienia sobie zdania na temat rzetelności postępowania i prawidłowości rozstrzygnięcia. Uzasadnienie powinno być tak przygotowane, aby można było z niego wyczytać spełnienie wymagań związanych z prawem do bycia wysłuchanym i przedstawienia stanowiska w sprawie¹⁵. Pełni ono zatem nie tylko funkcję procesową, ale również buduje autorytet wymiaru sprawiedliwości, kształtuje zewnętrzne przekonanie o sprawiedliwości orzeczenia, chroniąc tym samym zarówno interes indywidualny, jak i interes publiczny, poprzez budowanie zaufania do wymiaru sprawiedliwości i reprezentowanego przez niego państwa¹⁶.

Warto podkreślić, że sądy nie są zobowiązane do ustosunkowywania się szczegółowo do każdej kwestii podnoszonej przez stronę, jednak z uzasadnienia musi jasno wynikać, że istotne kwestie sprawy zostały uwzględnione oraz że konkretnie i jednoznacznie odniesiono się do argumentów, które mają decydujące znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Przywołanie lub powtórzenie konkluzji organu wcześniej rozpoznającego sprawę nie może stanowić wyjaśnienia, dlaczego sąd wydał konkretny wyrok¹⁷.

¹¹ Wyrok Sądu Najwyższego (dalej: SN) z dnia 14 listopada 2001 r., II KKN 459/99, LEX nr 52342.

¹² *Przewodnik w zakresie stosowania Artykułu 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Prawo do rzetelnego procesu sądowego (aspekt karny)*, Rada Europy/Europejski Trybunał Praw Człowieka, 2020, https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_6_criminal_pol [dostęp: 15.03.2024].

¹³ Wyrok Wielkiej Izby ETPCz z dnia 11 lipca 2017 r. w sprawie *Moreira Ferreira przeciwko Portugalii*, skarga nr 19867/12, HUDOC, § 84.

¹⁴ *Przewodnik...*, s. 31–32.

¹⁵ A. Torbus, *W sprawie braku obowiązku uzasadnienia postanowienia Sądu Najwyższego o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej w kontekście prawa do sądu*, PS 2007, nr 1, s. 55.

¹⁶ E. Łętowska, *Udział trzeciej władzy w dyskursie społecznym – sądy i trybunały najwyższych instancji* [w:] *Państwo w służbie obywateli. Księga Jubileuszowa Jerzego Świątkiewicza*, red. R. Hauser, L. Nawacki, Warszawa 2005, s. 38–42.

¹⁷ M. Jabłoński, *Dostęp do wyroku i uzasadnienia jako element treści prawa do sądu – analiza z punktu widzenia wdrożenia nowych technologii* [w:] O. Hałub-Kowalczyk, M. Jabłoński, M. Radajewski, *Identyfikacja treści prawa do sądu – wybrane zagadnienia*, Wrocław 2019, s. 166.

Głosowany wyrok należy przyjąć z satysfakcją, ponieważ wymogi stawiane uzasadnieniem wyroków przedstawione przez ETPCz nie są w polskim prawie i praktyce nowością¹⁸. Bogate orzecznictwo polskich sądów jest zgodne ze standardami wyznaczanymi przez ETPCz. Przykładowo Sąd Apelacyjny (dalej: SA) w Łodzi wskazał, że przy gromadzeniu i ocenie dowodów sąd orzekający jest obowiązany uwzględnić okoliczności przemawiające za oskarżonym i przeciw niemu. Powinien dokonać ich oceny z zachowaniem wskazań wynikających z art. 7 kodeksu postępowania karnego¹⁹, przy czym przesłanki, na których sąd orzekający oparł ocenę dowodów, muszą znaleźć odzwierciedlenie w uzasadnieniu wyroku, który jest dokumentem sprawozdawczym, a zatem powinien przedstawiać wynik z narady z dokładnym wskazaniem, co i dlaczego sąd uznał za udowodnione, jak ocenił poszczególne dowody, dlaczego ustalenia oparł na jednych z nich, a inne odrzucił²⁰. Z kolei Sąd Apelacyjny w Katowicach stwierdził, że „sporządzenie uzasadnienia rozstrzygnięcia jest istotnym składnikiem prawa do rzetelnego procesu karnego, bowiem wymusza samokontrolę sądu, który musi wykazać, że orzeczenie jest materialnie i formalnie prawidłowe oraz odpowiada wymogom sprawiedliwości, dokumentuje argumenty przemawiające za przyjętym rozstrzygnięciem. Jest również podstawą kontroli zewnętrznej dokonywanej przez organy wyższych instancji, służy indywidualnej akceptacji orzeczenia, umacnia zaufanie społeczne i demokratyczną kontrolę wymiaru sprawiedliwości, wzmacnia więc bezpieczeństwo prawne”²¹. Uzasadnienie rozstrzygnięcia nie ma wpływu na jego treść, następuje bowiem po wydaniu orzeczenia²², jednak jego wadliwe sporządzenie utrudnia stronom korzystanie z prawa do odwołania, a sądowi drugiej instancji wyrokowanie²³.

Uzasadnienie wyroku powinno wskazywać logiczny proces, który doprowadził sąd do wniosku o winie lub niewinności oskarżonego. Sąd powinien wskazać w uzasadnieniu, jakie fakty uznaje za ustalone, na czym opiera poszczególne ustalenia i dlaczego nie uznaje dowodów przeciwnych, a następnie jakie wnioski wyprowadza z dokonanych ustaleń²⁴.

¹⁸ Wyrok ETPCz z dnia 27 września 2001 r. w sprawie *Hirvisaari przeciwko Finlandii*, skarga nr 49684/99, HUDOC. Zob. też E. Łętowska, *Pozaprocesowe znaczenie uzasadnienia sądowego*, PiP 1997, z. 5, s. 10–12; P. Florjanowicz-Błachut, *Standardy należytego uzasadnienia w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, St. Prawn. 2014, nr 4(200), s. 34 i nn.

¹⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2024 r., poz. 37; dalej: k.p.k.). W art. 7 k.p.k. została sformułowana zasada swobodnej oceny dowodów, zgodnie z którą organy postępowania kształtują swoje przekonanie na podstawie wszystkich przeprowadzonych dowodów, ocenianych swobodnie z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego.

²⁰ Wyrok SA w Łodzi z dnia 11 stycznia 2022 r., II Aka 255/21, LEX nr 3358682.

²¹ Wyrok SA w Katowicach z dnia 27 marca 2015 r., II Aka 515/14, LEX nr 1711705.

²² Wyrok SN z dnia 15 stycznia 2014 r., V KK 229/13, LEX nr 1418901.

²³ Wyroki SN: z dnia 29 września 1973 r., II KR 105/73, LEX nr 16813; z dnia 22 lutego 1982 r., II KR 337/81, LEX nr 17457; z dnia 2 września 2004 r., II KK 344/03, LEX nr 137458, a także wyroki SA w Krakowie: z dnia 9 listopada 2006 r., II Aka 161/06, LEX nr 252489; z dnia 16 grudnia 2013 r., II Aka 153/13, LEX nr 1466276. Zob. również P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 2006, s. 269.

²⁴ Wyrok SN z dnia 6 października 2009 r., WA 31/09, OSNwSK 2009, nr 1, poz. 1936.

Wydany przez ETPCz wyrok wpisuje się również w analizę podstawowych funkcji rzetelnego uzasadnienia²⁵. Zalicza się do nich funkcję: 1) samokontroli organu orzekającego, ponieważ sąd ma wykazać materialną i formalną prawidłowość oraz słuszność orzeczenia; 2) wyjaśniająco-interpretacyjną, w tym znaczeniu, że dokumentuje i ułatwia realizację orzeczenia; 3) kontrolną zewnętrzną, rozumianą *sensu stricto*, jako umożliwienie dokonania oceny wyroku przez organ wyższej instancji oraz *sensu largo*, dokonywaną przez sądy, doktrynę czy opinię publiczną (funkcja ta jest wyłączona w stosunku do orzeczeń kończących sprawę i niezaskarżalnych²⁶); 4) legitymizacyjną, wyrażającą się „w indywidualnej akceptacji orzeczenia oraz umacniania poczucia zaufania społecznego i demokratycznej kontroli nad wymiarem sprawiedliwości”²⁷.

Analiza głosowanego wyroku prowadzi do wniosku, że chociaż prawo strony postępowania do rzetelnego (klarownego, czytelnego, z zachowaniem wymogów prawa krajowego)²⁸ uzasadnienia wyroku sądowego nie budzi wątpliwości, i jest postrzegane jako nieodłączny element prawidłowo przeprowadzonego postępowania sądowego, to jednak wciąż wymaga weryfikacji sprawowanej nie tylko w ramach krajowego postępowania instancyjnego, ale również przez ETPCz z perspektywy art. 6 ust. 1 Konwencji.

Literatura

- Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Florjanowicz-Błachut P., *Standardy należytego uzasadnienia w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Studia Prawnicze” 2014, nr 4(200).
- Gajda A., *Rzetelne uzasadnienie wyroku sądowego w kontekście wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 9 marca 2023 r. w sprawie Cupiał przeciwko Polsce*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2023, nr 4(74).
- Grzelak-Bach K., *Rola uzasadnienia sądowego w realizacji prawa do rzetelnego procesu sądowoadministracyjnego – standard strasburski*, „Studia Prawnicze” 2014, nr 4(200).
- Hofmański P., Zabłocki S., *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 2006.
- Jabłoński M., *Dostęp do wyroku i uzasadnienia jako element treści prawa do sądu – analiza z punktu widzenia wdrożenia nowych technologii* [w:] O. Hałub-Kowalczyk, M. Jabłoński, M. Radajewski, *Identyfikacja treści prawa do sądu – wybrane zagadnienia*, Wrocław 2019.
- Jabłoński M., Jarosz-Żukowska S., *Prawa człowieka i systemy ich ochrony. Zarys wykładu*, Wrocław 2014.
- Kulesza C., Starzyńska R., *Obowiązek uzasadniania orzeczeń sądowych a prawo do obrony*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 5.
- Łętowska E., *Pozapprocesowe znaczenie uzasadnienia sądowego*, „Państwo i Prawo” 1997, z. 5.

²⁵ Szerzej zob. C. Kulesza, R. Starzyńska, *Obowiązek uzasadniania orzeczeń sądowych a prawo do obrony*, Prok. i Pr. 2010, nr 5, s. 22.

²⁶ Postanowienie TK z dnia 11 kwietnia 2005 r., SK 48/04, OTK-A 2005, nr 4, poz. 45.

²⁷ Wyrok TK z dnia 16 stycznia 2006 r., SK 30/05, OTK-A 2006, nr 1, poz. 2. Zob. też P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki pracy sędziego*..., s. 258.

²⁸ K. Grzelak-Bach, *Rola uzasadnienia sądowego w realizacji prawa do rzetelnego procesu sądowoadministracyjnego – standard strasburski*, St. Prawn. 2014, z. 4(200), s. 14.

Łętowska E., *Udział trzeciej władzy w dyskursie społecznym – sądy i trybunały najwyższych instancji* [w:] *Państwo w służbie obywateli. Księga Jubileuszowa Jerzego Świątkiewicza*, red. R. Hauser, L. Nawacki, Warszawa 2005.

Przewodnik w zakresie stosowania Artykułu 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Prawo do rzetelnego procesu sądowego (aspekt karny), Rada Europy/Europejski Trybunał Praw Człowieka, 2020, https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_6_criminal_pol.

Stępień-Załuśka B., *Prawo do sądu* [w:] *System ochrony praw człowieka w RP*, red. H. Zięba-Załuśka, Rzeszów 2015.

Torbus A., *W sprawie braku obowiązku uzasadnienia postanowienia Sądu Najwyższego o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej w kontekście prawa do sądu*, „Przegląd Sądowy” 2007, nr 1.

Streszczenie

Agnieszka Gajda

Rzetelne uzasadnienie wyroku sądowego jako element prawa do sądu

W glosowanym wyroku wydanym w sprawie *Cupiał przeciwko Polsce* ETPCz nawiązał do wytycznych, którym powinno odpowiadać rzetelnie sporządzone uzasadnienie wyroku. W sprawach, w których sąd orzeka o prawach i wolnościach jednostki, uzasadnienie rozstrzygnięcia traci wyłącznie formalny charakter. Sąd wyznacza bowiem granice korzystania z przyrodzonych praw człowieka w konkretnym stanie faktycznym, a więc w rzeczywistości określa ich treść. Powinien więc wyczerpująco wyjaśnić wszystkie motywy rozstrzygnięcia, by nie można było uczynić mu zarzutu arbitralnego łamania nie tylko prawa do sądu, ale również innych praw człowieka, na straży których stoi władza sądownicza. Trybunał uznał, że stawiane przez skarżącego przed sądami krajowymi zarzuty dotyczyły istoty prowadzonej przeciwko niemu sprawy karnej. Wymagały zatem konkretnej i jednoznacznej oceny, której nie dokonał sąd pierwszej instancji, a sąd drugiej instancji zrobił to w sposób fragmentaryczny, nie odnosząc się do zasadniczego zarzutu dotyczącego ogólnego kontekstu sprawy. Uzasadnienie wyroku zaś ma nie tylko odpowiedzieć na pytanie o podstawę prawną rozstrzygnięcia, ale przede wszystkim wyjaśnić, dlaczego sąd podjął taką, a nie inną decyzję. Ma stanowić odzwierciedlenie procesu myślowego i decyzyjnego zakończonego sporządzeniem sentencji orzeczenia.

Słowa kluczowe: uzasadnienie wyroku, prawo do sądu, rzetelny proces, wolność religii, prawo do wychowania dzieci zgodnie z przekonaniami rodziców, prawa człowieka.

Summary

Agnieszka Gajda

A Reliable Justification of a Court Judgment as an Element of the Right to a Fair Trial

In the glossed judgment issued in the case of *Cupiał v. Poland*, the ECHR referred to the guidelines that should be met by a carefully prepared justification of the judgment. In cases in which

the court decides on the rights and freedoms of an individual, the justification of the decision loses its exclusively formal character. The court sets limits on the exercise of human rights in a specific situation, and, therefore, in fact, determines their content. The court should therefore comprehensively explain all the reasons for the decision, so that it cannot be accused of arbitrarily violating not only the right to a fair trial but also other human rights safeguarded by judicial power. The ECHR found that the allegations made by the applicant before the domestic courts concerned the substance of the criminal case against him. They therefore required a specific and unambiguous assessment, which was not made by the court of first instance. The court of the second instance did this in a fragmentary way, without referring to the main objection regarding the general context of the case. The justification of the judgment is intended not only to answer the question about the legal basis of the decision, but above all to explain why the court made a particular decision. It is intended to be a reflection of the thought and decision-making process culminating in the preparation of the operative part of the judgment.

Keywords: justification of a judgement, the right to a fair trial, freedom of conscience, freedom of religion, the right to guarantee children a religious upbringing in accordance with their parents' convictions, human rights.